

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології

Науковий журнал
Виходить десять разів на рік

Заснований у листопаді 2009 року
№ 2 (46), 2015

CEJSH

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

Суми
СумДПУ імені А. С. Макаренка
2015

Засновник, редакція, видавець і виготовлювач
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Друкується згідно з рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка (протокол № 6 від 26.01.2015)

Редакційна колегія:

- А. А. Сбруєва** – доктор педагогічних наук, професор (**головний редактор**)
(Україна);
О. Є. Антонова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Дж. Бішоп – професор Східно-Мічиганського університету (США);
К. Бялобжеська – доктор гуманітарних наук (Польща);
Б. В. Год – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. В. Єременко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Е. Кантович – професор, доктор хабілітований (Польща);
О. О. Коростельов – доктор педагогічних наук, професор (Росія);
Ц. Курковський – доктор гуманітарних наук (Польща);
О. В. Лобова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. В. Михайличенко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
Г. Ю. Ніколаї – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. І. Огієнко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
В. І. Статівка – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
В. О. Цикін – доктор філософських наук, професор (Україна);
Н. Н. Чайченко – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
О. С. Чашечникова – доктор педагогічних наук, професор (Україна);
А. І. Кудренко – кандидат педагогічних наук, професор (Україна);
М. О. Лазарєв – кандидат педагогічних наук, професор (Україна);
О. Г. Козлова – кандидат педагогічних наук, професор (Україна);
О. М. Полякова – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна);
М. А. Бойченко – кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар)
(Україна);
І. А. Чистякова – кандидат педагогічних наук, доцент (секретар-координатор)
(Україна)

Затверджено президією ВАК України як
фаховий журнал з педагогічних наук
(Бюлетень ВАК України, 2010 р., № 6)

У журналі відображені результати актуальних досліджень з питань порівняльної педагогіки, теорії та історії освіти, з проблем організації освітнього процесу у вищій школі, освітнього менеджменту, а також проблем соціалізації особистості.

SUMMARY

Vashulenko O. Analysis of psychological preconditions of organizing revising in primary education.

The importance of revising as a means of providing thorough learning and preserving knowledge and skills is grounded; the main studies on the problem mentioned above are analyzed; psychological conditions of organizing revising in primary education are revealed in the article.

Memory as the result and the condition of mental processing of new educational material on the basis of the analysis of the memory psychology literature is characterized in the article; the structure and content of the psychological processes providing memorizing, preserving the learned material, reproducing and forgetting are considered in detail as well.

Revising is not limited to one function, as it is a complicated psychological process that includes perceiving, thinking, memory, which is associated with pupils' feelings, will, interests and capacities.

The factors promoting rapid and lasting memorizing of the information on the basis of research analysis are presented in the article.

Taking into account that memorizing is realized through special mnemonic activities, the article deals with the role of mnemonic techniques aimed at: remembering the educational material, increasing the memorizing and reproducing speed; improving the accuracy of memorizing and reproducing; providing memorizing and preserving effectiveness, the probability of the correct memorizing and reproducing.

The analysis of the data of the research experimental stage leads to the conclusion about the necessity to support active pupils' thinking activities with the help of selecting specific exercises and tasks activating different kinds of memories – involuntary and voluntary. Under such conditions an effective basis for the effective using of revising during the educational process is created. The analysis of the psychological foundations of revising gives reason to emphasize the necessity of considering the peculiarities of development of cognitive processes in the organization of repetition.

The perspective direction of the research is defined in the article which involves creating the model of supporting the functions of revising the learned material during various stages of gaining the knowledge by primary pupils taking into account the processes that are at the core of the revising mechanism.

Key words: *revising, memory, memorizing, reproducing, forgetting, reminiscence, mnemonic techniques, learning the educational material, primary education.*

УДК 371.13:373.3]371.13.025/.026(477)

О. А. Венгловська

Педагогічний інститут

Київського університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ СТУДІЙ

У статті за результатами теоретичного аналізу джерел розкрито підходи сучасних українських науковців до визначення сутності та структури поняття «дослідницька компетентність». З'ясовано, що це поняття трактується як інтегрована якість особистості, формування якої сприяє здатності та готовності майбутніх учителів початкової школи здійснювати науковий пошук, моделювати процеси і явища на основі здобутих знань. У статті презентовано досвід формування дослідницької компетентності вчителя початкової школи у процесі

функціонування історико-педагогічних студій. Участь студентів у роботі історико-педагогічних студій сприяє розвитку в них дослідницьких компетенцій, а саме: уміння працювати з історико-педагогічними джерелами, аналізувати, диференціювати, узагальнювати, моделювати процеси і явища, проектувати алгоритм власної науково-пошукової діяльності.

Ключові слова: *формування, компетентність, дослідницька компетентність, структура дослідницької компетентності, дослідницькі компетенції, історико-педагогічні студії.*

Постановка проблеми. Соціально-економічні, культурні виклики XXI століття зумовлюють виокремлення нових підходів до підготовки конкурентоспроможних фахівців у галузі педагогіки. Зміна освітньої парадигми, її гуманістична, цілісна та ціннісна спрямованість сприяли зміні особистісно-професійних вимог до вчителя початкової школи як учасника навчально-виховного процесу. Сучасна початкова школа потребує багатофункціонального фахівця, який здатен мобільно реагувати на потреби сьогодення, реалізувати положення Державного стандарту початкової загальної освіти [3], втілювати дитиноцентричну педагогіку. Такий підхід до навчання учнів початкової школи потребує оновлення мети, завдань, змісту, форм фахової підготовки вчителів початкової школи, який ґрунтується на засадах діяльнісного, особистісно орієнтованого, компетентнісного підходів.

Аналіз актуальних досліджень. У Законі України «Про вищу освіту» (2014) компетентність визначається як: «динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [6]. Очевидно, що на часі постає проблема нової домінанти освіти. Зміст підготовки фахівців для початкової школи повинен передбачати інтеграцію теоретичної і практичної складової, введення до навчальних планів дослідницько-пошукової компоненти, що, у свою чергу, актуалізує проблему формування дослідницької компетентності вчителя початкової школи.

Проблема реалізації компетентнісного підходу у фаховій підготовці педагогів знайшла втілення в наукових здобутках українських учених. Так, у дослідженнях Н. Бібік [1], О. Локшиної, О. Овчарук, О. Пометун [9], О. Савченко [12] розкрито методологію компетентнісного підходу, особливості формування ключових компетентностей у процесі фахової підготовки педагогів, досвід упровадження компетентнісного підходу в сучасний освітній простір. Аналіз теоретичних джерел уможливив з'ясувати, що значний пласт наукових розвідок присвячений різним аспектам компетентнісно спрямованої освіти. Так, проблема формування життєвої компетентності знайшла своє відображення в дослідженнях І. Єрмакова [5], проблема формування методологічної компетентності та дослідницької культури магістрів із дошкільної освіти стали предметом вивчення

Г. Іванюк [8; 7]. Низка публікацій С. Мартиненко, Л. Хоружої присвячена формуванню різних видів компетентностей та компетенцій у майбутніх учителів початкової школи, а саме: діагностичні компетенції – у С. Мартиненко [11], етична компетентність – у Л. Хоружої [14]. Проблема формування дослідницької компетентності в майбутніх педагогів є ключовою в публікаціях І. Єрмакової [4], О. Мартиненко, Г. Ковтун [10], М. Голованя, В. Яценко [2].

Мета статті – охарактеризувати особливості формування дослідницької компетентності вчителя початкової школи у процесі функціонування історико-педагогічних студій.

Виклад основного матеріалу. Вивчення та аналіз наукових джерел дав можливість з'ясувати, що поняття «дослідницька компетентність» науковцями трактується з різних позицій. Так, М. Головань це поняття визначає як: «цілісну, інтегративну якість особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісні ставлення та особистісні якості і виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності» [2, с. 61].

Вивчення наукових публікацій Г. Іванюк показало, що науковець акцентує увагу на необхідності формування в майбутнього педагога дослідницької культури для реалізації ним освітніх завдань, яка, на думку Г. Іванюк, є «інтегративною якістю особистості, сукупністю інтелектуальних, професійних знань і вмінь та способів діяльності, необхідних для успішного здійснення наукових та навчально-пошукових пошуків» [7, 104].

У наукових розвідках О. Скібіної визначено поняття «дослідницької компетентності» як «інтегративної якості особистості, що характеризує їхню готовність до оволодіння методологією і методами інженерно-педагогічного дослідження, тобто процесу планування, організації і здійснення пошуково-перетворюючої діяльності, об'єктом якої виступають психолого-педагогічна і галузева складові і яка виражається в єдності ціннісно-мотиваційного, когнітивного й операційного компонентів» [13].

Узагальнюючи погляди М. Голованя, Г. Іванюк, О. Скібіної на окреслену проблему, можемо констатувати, що автори називають дотичні підходи до визначення поняття «дослідницька компетентність». Ці науковці розглядають це поняття як інтегровану якість особистості, що виражається у здатності і готовності майбутніх учителів (у нашому випадку вчителів початкової школи) здійснювати науковий пошук із метою моделювання процесів і явищ, продукування нових ідей, способів діяльності на основі здобутих знань.

Із метою уточнення змісту формування дослідницької компетентності в майбутніх учителів початкової школи важливим є визначення структури

дослідницької компетентності. Означена проблема знайшла своє відображення в публікаціях багатьох українських науковців. У нашому дослідженні ми спираємося на думку Г. Іванюк щодо структури дослідницької компетентності, у якій науковець виокремлює чотири компоненти: методологічний, мотиваційно-ціннісний, процесуально-технологічний і рефлексивний.

Так, методологічний компонент дослідницької компетентності включає вміння майбутніх учителів початкової школи проектувати мету діяльності, розробляти структуру дослідження, здійснювати пошук, відбір та опрацьовувати необхідні наукові, педагогічні, психологічні, нормативні, програмово-методичні джерела.

Важливим для досягнення позитивного результату в пошуково-дослідницькій діяльності є мотиваційно-ціннісний компонент, що забезпечує не лише формування мотивації до такого виду робіт, а й сприяє розвитку ціннісного ставлення до результатів дослідження. За визначенням автора, саме мотиваційно-ціннісний компонент спрямований на «включення студентів у науково-пошукову роботу, вироблення наукових уподобань і смаків, усвідомлення відповідальності за вибір і результат наукової діяльності» [7, 105].

Формування дослідницької компетентності забезпечується розвитком у студентів спеціальних компетенцій, що пов'язані з вибором теми дослідження, визначенням наукового апарату дослідження, проектуванням алгоритму проведення пошуку, оформленням та презентацією результатів наукового пошуку. Названі компетенції складають основу процесуально-технологічного компоненту дослідницької компетентності.

У руслі навчання студентів на дослідницькій основі вважаємо слушним виокремлення рефлексії у структурі дослідницької компетентності. Рефлексивна діяльність дає можливість студентам провести самоаналіз наукового пошуку, в перебігу якого відбувається аналіз результатів дослідження, його практична спрямованість. Самоаналіз і самооцінка діяльності особистості сприяє виокремленню тих дослідницьких компетенцій, які потребують подальшого розвитку та вдосконалення [7, 105].

Модернізація вищої педагогічної освіти, інтеграція системи освіти України до європейського освітнього простору сприяє усвідомленню того, що пріоритетною метою діяльності сучасних вищих навчальних закладів є залучення студентів до здійснення наукового пошуку. Формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи відбувається як у процесі вивчення навчальних дисциплін, так і під час позааудиторної наукової роботи.

Основними формами позааудиторної наукової діяльності студентів є студентське наукове товариство, студентські наукові конкурси, науково-практичні конференції, семінари, наукові гуртки, студії тощо. Серед

запропонованих форм позааудиторної наукової діяльності студентів чільне місце відводиться науковим гурткам та студіям. До їх складу входять студенти, які виявляють бажання ґрунтовніше вивчати наукові проблеми, за якими працює та чи інша кафедра.

У Педагогічному інституті Київського університету імені Бориса Грінченка функціонують наукові гуртки з різних напрямів дослідження. На кафедрі педагогіки і психології з 2010 року функціонують історико-педагогічні студії. До роботи студій залучені студенти різних напрямів підготовки, а саме: «Дошкільної освіти», «Початкової освіти», «Образотворчого мистецтва», «Музичного мистецтва». Діяльність історико-педагогічних студій ґрунтується на засадах діяльнісного, особистісно орієнтованого, компетентісного підходів. У процесі функціонування студій студенти активно долучаються до науково-пошукової роботи. Профільною темою роботи студій є проблема «Виховання духовної особистості у вітчизняній педагогічній думці».

Основні завдання історико-педагогічних студій впливають із загальних стратегій розвитку університетської освіти та специфіки підготовки педагогів:

- формування в студентів дослідницько-пошукових компетенцій, залучення їх до наукової діяльності;
- поглиблення знань студентів щодо теоретико-практичної спадщини вітчизняних педагогів, просвітителів із проблеми виховання духовної особистості;
- формування критичного педагогічного мислення з метою встановлення протиріч у розвитку певних педагогічних явищ і процесів;
- залучення студентів до оприлюднення результатів історико-педагогічних пошуків під час проведення науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів тощо.

Під час роботи у студіях майбутні вчителі початкової школи вивчають особливості розвитку освітніх систем, особливості функціонування початкової школи в історичній ретроспективі, досліджують спадщину українських педагогів щодо морально-духовного виховання учнів початкових класів.

Діяльність історико-педагогічних студій зосереджено в таких напрямках:

- здійснення пошукової роботи студентів на базі Центрального державного історичного архіву, Центрального державного архіву вищих органів держави і влади України, Державного архіву м. Києва, Педагогічного музею України, ДНПБ ім. В.О.Сухомлинського, Національної бібліотеки ім. В. Вернадського;
- студіювання історико-педагогічних джерел із проблеми розвитку початкової освіти у вітчизняній педагогічній думці;
- поповнення матеріалів для фондів музею історії освіти (Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка);

– виконання студентських наукових робіт, курсових, бакалаврських, магістерських кваліфікаційних робіт.

Особливістю формування дослідницької компетентності майбутніх учителів початкової школи є налагодження наукової співпраці кафедри педагогіки і психології з науково-дослідними інститутами НАПН України. Студійці є постійними учасниками заходів, що організовуються та проводяться на базі Педагогічного музею України, ДНПБ імені В. О. Сухомлинського.

Важливою умовою формування дослідницької компетентності виступає залучення студентів до вивчення історико-педагогічних явищ, персоналій у процесі теоретичного аналізу (вивчення матеріалів із фондів архівів, першоджерел) на базі бібліотек, ознайомлення з документами про освіту (інструкціями, протоколами, листами, довідками, доповідними записками, статистичними звітами тощо), що зберігаються у фондах архівів (Педагогічний музей України, Державний архів м. Києва, Центральний державний архів вищих органів влади та управління України); засвоєння специфіки організації і проведення теоретичного дослідження; удосконалення вмінь оформляти результати історико-педагогічних пошуків.

Опрацьовуючи матеріали з фондів бібліотек та архівів, студенти вдосконалюють уміння працювати з різними видами каталогів бібліотек, описами справ, що знаходяться у фондах архівів. Вивчення історико-педагогічних джерел розвиває такі дослідницькі компетенції, як аналіз і синтез отриманих знань, зіставлення, диференціація, узагальнення, систематизація, моделювання процесів, фактів і явищ у ретроспективі, формування спеціальних умінь щодо вибору теми дослідження, створення бібліографічного опису, розроблення алгоритму науково-пошукової діяльності тощо.

Презентація результатів наукових пошуків відбувається публічно у формі виступів під час сесій історико-педагогічних студій, на всеукраїнських студентських науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, педагогічних читаннях. У висвітленні історико-педагогічних тем студійці використовують відеоматеріали, що створюють за результатами проведення опитувань, анкетувань студентів та викладачів Педагогічного інституту, виконують творчі проекти з педагогіки та історії педагогіки.

Упродовж функціонування історико-педагогічних студій було проведено сесії, на яких висвітлювалися педагогічні ідеї Тимофія і Наталії Лубенців. Предметом вивчення була діяльність маловідомих педагогів О. Дорошенко, А. Гендрихівської. Теоретико-практична спадщина цих педагогів складає значний інтерес для вивчення, оскільки їх діяльність припадає на кінець XIX – першу третину XX століття. Окреслений період, з точки зору історії педагогіки, є цікавим для вивчення, оскільки в педагогіці набувають розвитку ідеї дитиноцентризму, вільного виховання,

природовідповідності навчання і виховання. Погляди названих педагогів є суголосними сучасній концепції особистісно орієнтованої освіти.

Традиційно, у вересні та грудні кожного року проводяться сесії, присвячені різним аспектам теоретико-практичної спадщини В. Сухомлинського та Б. Грінченка. Напрацьовано досвід і виїзних засідань історико-педагогічних студій, що проводяться на базі Педагогічного музею України та ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського. У перебігу таких заходів студійці презентують результати історико-педагогічних пошуків учителям та вихователям навчальних закладів м. Києва. Так, наприклад, предметом педагогічних читань, у яких взяли участь учителі Печерського району та вихователі-методисти Шевченківського району м. Києва були гуманістичні ідеї Я. Корчака й педагогічні ідеї К. Ушинського в сучасній дошкільній освіті.

Своєчасними та значущими були питання, що піднімалися студійцями у висвітленні системи морально-духовного виховання учнів у Павльській середній школі, що була розроблена під керівництвом В. Сухомлинського, Богданівській середній школі під керівництвом І. Ткаченка, Сахнівській середній школі під керівництвом О. Захаренка.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Формування дослідницької компетентності вчителя початкової школи ґрунтується на усвідомленні того, що модернізація системи освіти, зокрема й початкової, можлива за умови змін підходів до підготовки конкурентоспроможного фахівця. Особистісні сенси виступають визначальними у структурі фахової педагогічної освіти. Мета, завдання, зміст, форми фахової підготовки повинні бути спрямовані на формування готовності сучасного вчителя початкової школи реагувати на виклики часу, переорієнтовувати власну діяльність на потреби учнів та батьків. Життєва мобільність, уміння продукувати нові ідеї, упроваджувати й адаптовувати нові технології навчання, моделювати та проектувати освітнє середовище є показниками дослідницької компетентності, що формується як у процесі вивчення навчальних дисциплін, так і у процесі функціонування такої форми позааудиторної роботи як історико-педагогічні студії.

Зміст пропонованої розвідки не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Предметом вивчення наступних досліджень можуть бути проблеми формування дослідницької компетентності відповідно до завдань, що висуваються до навчання на дослідницькій основі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті / Надія Бібік // Гірська школа українських Карпат. – 2013. – № 8–9. – С. 26–30.
2. Головань М. С. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність» / М. С. Головань, В. В. Яценко // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі : збірник наукових праць. – Випуск VII. – Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2012. – С. 55–62.

3. Державний стандарт початкової загальної освіти (поступово набирає чинності з 1 вересня 2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards>. – Назва з екрана.
4. Єрмакова І. П. Дослідницька компетентність майбутнього вчителя як складова його педагогічної майстерності [Електронний ресурс] / І. П. Єрмакова. – Режим доступу : <http://conferenceipr.mdu.edu.ua/doklad/ermakova.pdf> – Назва з екрана.
5. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : науково-методичний посібник / за ред. І. Г. Єрмакова. – Запоріжжя : Центріон, 2005. – 640 с.
6. Закон України Про вищу освіту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/law/2235/> – Назва з екрана.
7. Іванюк Г. І. Проблема формування дослідницької культури майбутніх магістрів із дошкільної освіти / Г. І. Іванюк // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / [за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко]. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – № 4. – 204 с.
8. Іванюк Г. І. Формування методологічної компетентності магістрів із дошкільної освіти / Г. І. Іванюк // Професійна адаптація молодого вчителя в умовах змін ціннісної парадигми суспільства : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / [редкол.: В. О. Огнев'юк, І. А. Зязюн та ін.]. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – С. 117–120.
9. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
10. Мартиненко О. В. Дослідницька компетентність учителя математики та економіки: специфіка формування / О. В. Мартиненко, Г. І. Ковтун // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 5 (39). – С. 286–294.
11. Мартиненко С. М. Формування діагностичних компетенцій у майбутніх учителів початкової школи / С. М. Мартиненко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наукових праць / за ред. Бакум З. П. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ». – 2012. № 36. – С. 27–31.
12. Савченко О. Я. Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 2012. – № 8. – С. 1–6.
13. Скібіна О. В. Теоретичні основи формування дослідницької компетентності у майбутніх інженерів-педагогів [Електронний ресурс] / О. В. Скібіна. – Режим доступу : oaji.net/articles/2014/690-1402664987. – Назва з екрана.
14. Хоружа Л. Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монографія / Л. Л. Хоружа. – К. : Преса України, 2003. – 319 с.

РЕЗЮМЕ

Венгловская Е. А. Формирование исследовательской компетентности учителя начальной школы в процессе функционирования историко-педагогических студий.

В статье раскрыты подходы современных украинских ученых к определению сущности и структуры понятия «исследовательская компетентность». В результате теоретического анализа источников выяснено, что оно рассматривается как интегрированное качество личности, формирование которого способствует умению будущих учителей начальной школы осуществлять научный поиск, моделировать процессы и явления на основе полученных знаний. В публикации представлен опыт формирования исследовательской компетентности учителя начальной школы в процессе функционирования историко-педагогических студий. Участие студентов в их работе способствует развитию у них таких исследовательских компетенций, как

умение работать с историко-педагогическими источниками, анализировать, дифференцировать, обобщать, моделировать процессы и явления, проектировать алгоритм собственной научно-поисковой деятельности.

Ключевые слова: *формирование, компетентность, исследовательская компетентность, структура исследовательской компетентности, исследовательские компетенции, историко-педагогические студии.*

SUMMARY

Venglovska O. Formation of research competence of the primary school teacher in the process of historical and pedagogical studies functioning.

Modernization of the education system, including primary school is possible for change approaches to preparing competitive specialist. At this time takes place the transformation of personal and professional requirements for training a primary school teacher, based on the principles of active, learner-centered, competence approaches. The content of training for primary school provides the integration of theoretical and practical component input to curriculum research components which in turn updates the formation of research competence of a primary school teacher.

The analysis made it possible to find sources of theoretical approaches of contemporary Ukrainian researchers to determine the nature and structure of the concept of «research competence». It was established that in the modern scientific use the term «research competence» has no single interpretation. However, most researchers are unanimous in their opinion that this concept is an integrated quality of individual, which promotes the formation ability of future primary school teachers to carry out research, simulate processes and phenomena based on acquired knowledge. It is important for disclosures of the outlined problem is to determine the structure of the research competence.

The article is based on research competence framework developed by H. Ivanyuk, which provides: methodological, motivational-value, procedural, technical and reflective components. The paper presented the experience of forming research competence of a primary school teacher in the process of historical and pedagogical studies functioning. Participation of students in the historical and pedagogical studies contributes to the development of their research competencies such as: the ability to work with historical and pedagogical sources, analyze, differentiate, compile, simulate processes and phenomena, design the algorithm of their own research activities. Formation of research competence takes place in the process of research work of students at the Pedagogical Museum of Ukraine, archival institutions and libraries. Publication of the data occurs in the course of teaching sessions of Historical Studies, while writing student papers, bachelor's, master's theses. Beliefs mobility, the ability to produce new ideas, introduce new technologies and adapt learning to model and design the learning environment are indicators of research competence, which is formed in the process of studying academic disciplines, and in the operation of this form of extracurricular work as historical and pedagogical studies.

Key words: *formation, competence, research competence, structure of research competence, historical and pedagogical studies.*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПРОСТОРОМ ТА ЧАСОМ

В умовах оновлення змісту дошкільної освіти, спрямованості освітнього процесу на особистісний розвиток актуалізується проблема ознайомлення дітей із простором і часом. Простір і час є універсальними, базисними категоріями в пізнанні дитиною предметного, природного і соціального середовища, успішному оволодінню нею різними видами діяльності, розвитку соціальної адаптації. Однак категорії «простір» і «час» є й найбільш складними для розуміння і сприймання дітьми дошкільного віку. У статті, за результатами теоретичного аналізу та аналізу практики дошкільної освіти, з'ясовано сутність основних проблем ознайомлення дітей із простором і часом та окреслені шляхи їх вирішення: розкриваються можливості образотворчої та трудової діяльності для більш ефективного ознайомлення дітей із просторово-часовими відношеннями.

Ключові слова: простір, час, просторово-часові уявлення, просторові категорії, часові категорії, дошкільна освіта, дитина дошкільного віку, діяльність, сенсорний розвиток, способи пізнання дійсності.

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до дошкільної освіти призводять до динамічних і продуктивних змін у її змісті, що забезпечують спрямованість освітнього процесу на особистісний розвиток, а відтак – виховання всебічно розвиненої, творчої особистості, здатної до самореалізації, активного пізнання, конструктивного і творчого використання набутих знань і досвіду в повсякденному житті. Дані різних наук свідчать, що якнайповніше пізнавати навколишній світ та ефективно взаємодіяти з ним, створити власну картину світу, знайти своє місце в ньому дозволяють просторові та часові відчуття в їх єдності. Проблема ознайомлення дітей із часом і простором є складною та різноаспектною, що зумовлює її актуалізацію на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Здійснений нами аналіз досліджень засвідчив, що проблема пізнання людиною простору й часу в різні часи привертала увагу філософів (Ю. Бобильов, А. Енштейн, Г. Лейбніц, Г. Міонковський, І. Ньютон та ін.), психологів (Б. Ананьєв, Л. Венгер, М. Веракса, П. Гальперін, О. Дьяченко, Д. Елькін, О. Леонтьєв, Г. Люблінська, Н. Побірченко, С. Рубінштейн, Б. Цуканов та ін.), педагогів (Ф. Блехер, О. Гармаш, Т. Єрофєєва, Г. Леушина, Н. Локоть, З. Михайлова, Т. Мусейїбова, К. Назаренко, Б. Нікітін, В. Новікова, І. Пашиліте, М. Поддьяков, Т. Ріхтерман, А. Смоленцева, Т. Тарунтаєва, О. Фунтікова, Н. Яришева та ін.), а також фізиків, астрономів, біологів, археологів, мистецтвознавців. Зокрема, досліджувалися такі аспекти як: особливості орієнтування людини в часі та просторі; особливості уявлень дітей про час і

Никитюк Л. В. Становлення ідеї природничої освіти в українській педагогічній думці з прадавніх часів до XVI століття.....	149
Рацлав Н. І. Методична підготовка вчителів математики у Слов'янському державному педагогічному інституті в 70-х роках XX ст.....	155
Саяпіна С. А. Зміст експериментальних досліджень деяких аспектів морального виховання в дошкільній педагогіці (60-ті рр. XX ст.)	165
Ушмарова В. В. Історична ретроспектива теоретичних поглядів на проблему здібностей.....	173
Ярославцева Л. А. Ідеї дитиноцентризму в педагогічній системі В. О. Сухомлинського.....	181

РОЗДІЛ IV. ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Білик Н. М. Перспективи впровадження технології медіації однолітків у загальноосвітній школі	189
Вашуленко О. В. Аналіз психологічних передумов організації повторення в початковому навчанні	198
Венгловська О. А. Формування дослідницької компетентності вчителя початкової школи у процесі функціонування історико-педагогічних студій.....	210
Голота Н. М. Сучасні проблеми ознайомлення дітей дошкільного віку з простором та часом	219
Гудименко К. М. Професійне самовизначення старшокласників як психолого-педагогічна проблема	227
Курок В. П. Дослідження компонентів діяльності вчителя як передумова створення її моделі	233
Левченко Л. С. Комунікативна компетентність особистості в аспекті сучасної інноваційної освіти	240
Малашевська І. А. Психокоригуючий принцип музичного навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку з використанням музикотерапії	248
Предик А. А. Проблема оцінювання навчальних досягнень першокласників у педагогічній теорії та практиці	256
Самойленко О. М. Особливості технологічних підходів до навчання	266

РОЗДІЛ V. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Барсукова Н. С. Формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва	275
Бацуровська І. В., Андрющенко Я. Е. Аналіз стану і реалізації відкритих дистанційних курсів в Україні.....	282
Варецька О. В. Розробка кваліметричних моделей як засіб розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи в системі післядипломної педагогічної освіти.....	289
Гаврилюк С. М. Принципи розвитку педагогічної творчості майбутніх вихователів дітей дошкільного віку	303
Гирич З. І. Теоретичні основи конструювання програми для навчання російської мови іноземних тюркомовних студентів-нефілологів	315
Загребельний С. Л., Загребельна О. О., Костіков О. А. Он-лайн тестування знань студентів – інноваційна форма дистанційної освіти	323

Ярославцева Л. А. Идеи детоцентризма в педагогической системе В. А. Сухомлинского.	181
--	-----

РАЗДЕЛ IV. ПРОБЛЕМЫ ТЕОРИИ ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Билык Н. М. Перспективы внедрения технологии медиации сверстников в общеобразовательной школе.....	189
Вашуленко О. В. Анализ психологических предпосылок организации повторения в начальном обучении.	198
Венгловская Е. А. Формирование исследовательской компетентности учителя начальной школы в процессе функционирования историко-педагогических студий.	210
Голота Н. Н. Современные проблемы ознакомления детей дошкольного возраста с пространством и временем.....	219
Гудыменко Е. Н. Профессиональное самоопределение старшеклассников как психолого-педагогическая проблема.	227
Курок В. А. Исследование компонентов деятельности учителя как предпосылка создания ее модели.	233
Левченко Л. С. Коммуникативная компетентность личности в аспекте современного инновационного образования.	240
Малашевская И. А. Психокорректирующий принцип музыкального обучения детей дошкольного и младшего школьного возраста с использованием музыкотерапии.	248
Предык А. А. Проблема оценивания учебных достижений первоклассников в педагогической теории и практике.	256
Самойленко А. Н. Особенности технологических подходов к обучению.....	266

РАЗДЕЛ V. ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИКИ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Барсукова Н. С. Формирование исполнительского мастерства будущего учителя музыкального искусства.	275
Бацуровская И. В., Андриющенко Я. Э. Анализ состояния и реализации открытых дистанционных курсов в Украине.....	282
Варецкая Е. В. Разработка квалиметрических моделей как средство развития социальной компетентности учителя начальной школы в системе последипломного педагогического образования..	289
Гаврилюк С. Н. Принципы развития педагогического творчества будущих воспитателей детей дошкольного возраста.....	303
Гирич З. И. Теоретические основы конструирования программы для обучения русскому языку иностранных тюркоязычных студентов-нефилологов.....	315
Загребельный С. Л., Загребельная Е. А., Костиков А. А. Он-лайн тестирование знаний студентов – инновационная форма дистанционного образования.	323
Ковтун Г. И., Мартыненко Е. В. Реформирование высшего педагогического образования Украины в условиях евроинтеграции.	329
Коркишко Е. Г. Осознание современным преподавателем собственного назначения как залог профессионального роста.	336
Корсун А. А. Способы повышения качества преподавания английского языка профессиональной направленности в технических университетах Украины.....	343
Крамская С. Г. Формирование духовной культуры будущего учителя музыкального искусства.....	349

SECTION IV. PROBLEMS OF THEORY OF EDUCATION

Bilyk N. Perspectives of implementation of peer mediation in technology in secondary schools.....	189
Vashulenko O. Analysis of psychological preconditions of organizing revising in primary education.....	198
Venglovska O. Formation of research competence of the primary school teacher in the process of historical and pedagogical studies functioning.....	210
Holota N. The current problems of preschool children acquaintance with space and time.. ..	219
Gudymenko K. Professional self-determination of senior pupils as psychological and pedagogical problem.....	227
Kurok V. Studing the components of the teachers activity as the background for its model.....	233
Levchenko L. Communicative competence in the aspect of modern innovative education.....	240
Malashevskaya I. Psycho-corrective principle of musical education of preschool and primary school children using music therapy.	248
Prelyk A. The problem of assessment of educational achievements in teaching the first-graders in the pedagogical theory and practice.....	256
Samoylenko O. Features of technological approaches to teaching.	266

SECTION V. PROBLEMS OF HIGHER SCHOOL EDUCATION

Barsukova N. Formation of performing skills of the future musical art teacher.	275
Bacurovska I., Andriushchenko Y. Analysis of the implementation of open and distance learning courses in Ukraine.	282
Varetska O. Qualimetric Models in the Development of Elementary School Teacher's Social Competence in Post-graduate Education.	289
Gavrilyuk S. The principles of pedagogical creativity development of future tutors of preschool children.....	303
Girich Z. The theoretical foundations for designing programs for teaching Russian Foreign Turkic-speaking non-philologist students... ..	315
Zagrebelny S., Zagrebelnaya E., Kostikov A. Online testing of students' knowledge – an innovative form of remote education.	323
Kovtun G., Martynenko L. Reforming of higher pedagogical education in Ukraine in conditions of European integration.....	329
Korkishko O. Modern teacher's awareness of his role as a guarantee of his professional growth.....	336
Korsun H. How to improve the quality of English for professional purposes students training at the technical universities of Ukraine.	343
Kramskaya S. The formation of spiritual culture of the future teacher of music.	349
Levchenko L., Kryvonos O. Educational assessment of professional and creative skills of the students as an indicator of the expert's readiness to professional activities.....	357
Nakhod S. The determination of the level of the formation of operational component of the predictive abilities of practical psychologists: reporting stage of the experiment.	365
Postoyan T. Dual Training System under Conditions of Sectoral Clustering.	374
Ruchynska N., Semenenko I. Pedagogical approaches to the use of blended learning in higher education.	382

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал
/ голов. ред. А. А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка,
2015. – № 2 (46). – 452 с.

ISSN 2312-5993 Key title: Pedagogični nauki: teoriâ, istoriâ, inovacijni tehnologii
Abbreviated key title: Pedagog. nauki: teor. istor. innov. tehnol.

Комп'ютерне складання та верстання: І. А. Чистякова

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації
КВ № 15795 – 4267Р від 27.10.2009 р.

Підписано до друку 26.01.2015.
Формат 60x84/16. Гарн. Calibri. Папір офсет. Друк ризогр.
Ум. друк. арк. 20,58. Тираж 300 пр. Вид. № .

Журнал надруковано на обладнанні
СумДПУ імені А. С. Макаренка
Адреса редакції, видавця та виготовлювача:
вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002,
СумДПУ імені А. С. Макаренка

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи
серія ДК № 231 від 02.11.2000